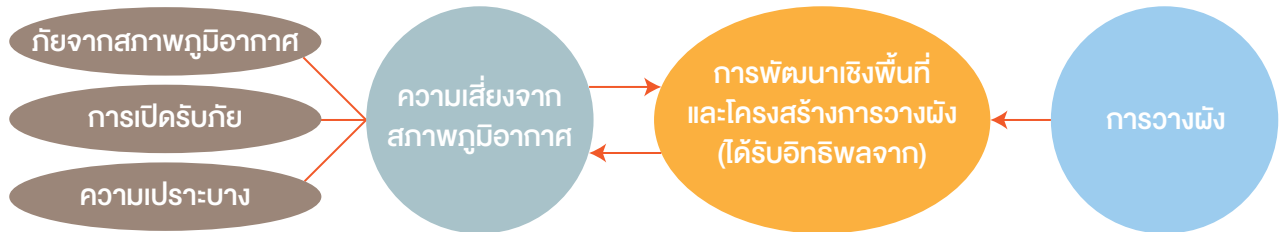

การวางผังตามแนวทางการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การวางผังกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ (slow onset event) เช่น การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและรูปแบบการตกของฝน การเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล เป็นต้น หรือสภาพอากาศรุนแรง (extreme event) เช่น ฝนตกหนัก คลื่นความร้อน อุทกภัย ภัยแล้ง พายุรุนแรง ปรากฏการณ์ทั้งสองลักษณะล้วนส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับชุมชนและเมืองไปจนถึงระดับภูมิภาค

การวางผังมีส่วนสำคัญในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และช่วยลดความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศได้โดยลดการเผชิญภัยหรือลดความเปราะบางของผู้คนและสิ่งปลูกสร้าง โดยการวางข้อกำหนดหรือการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ในทางกลับกัน หากการพัฒนาเชิงพื้นที่และโครงสร้างการวางผังไม่ได้ดำเนินการอย่างเหมาะสมอาจเป็นการเพิ่มความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศได้

คำจำกัดความ

ความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ (Climate Risk) หมายถึง โอกาสที่จะเกิดความเสียหายหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการกระทำใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนจากปัจจัยของสภาพภูมิอากาศ (IPCC, 2557)

ภัยจากสภาพภูมิอากาศ (Climate hazard) หมายถึง กระบวนการหรือเหตุการณ์ทางกายภาพ ได้แก่ ตัวแปรทางอุทกวิทยา อุตุนิยมวิทยา หรือ สมุทรศาสตร์ที่สามารถเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ วิถีชีวิต หรือทรัพยากรธรรมชาติ (IPCC, 2557)

การเปิดรับภัย (Exposure) หมายถึง การที่ผู้คน อาคารบ้านเรือน ทรัพย์สิน ระบบต่างๆ หรือองค์ประกอบใดๆ มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย และอาจได้รับความเสียหาย (IPCC, 2557)

ความเปราะบาง (Vulnerability) หมายถึง สภาวะหรือปัจจัยที่ทำให้ผู้คนหรือระบบมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบเชิงลบจากภัยจากสภาพภูมิอากาศซึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเปราะบางนั้นคือความอ่อนไหวต่อผลกระทบและความสามารถในการรับมือและปรับตัวของผู้คนหรือระบบ (สม., 2559)

การมีภูมิคุ้มกัน (Resilience) หมายถึง ศักยภาพของระบบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ แนวโน้ม หรือการรบกวนที่เป็นอันตราย โดยที่ระบบสามารถตอบสนองหรือจัดระเบียบใหม่ และยังคงสามารถรักษาโครงสร้าง ความเป็นเอกลักษณ์ การดำรงหน้าที่ที่จำเป็น และในขณะเดียวกันก็ยังคงศักยภาพในการปรับตัว การเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงได้ (สม., 2559)

การประเมินความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ

ข้อมูลและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตของภัยจากสภาพภูมิอากาศ การเปิดรับภัย ความเปราะบาง รวมถึงรูปแบบลักษณะความเสี่ยงในระดับเมืองและภูมิภาค เป็นปัจจัยสำคัญในกำหนดยุทธศาสตร์การผังเมืองที่ยั่งยืน

การประเมินภัย (Hazard Assessment)

แผนที่ภัย (Hazard map) เป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงขอบเขตความรุนแรง และความเป็นไปได้ของภัยที่จะเกิดขึ้น แผนที่ภัยควรพิจารณาถึงความไม่แน่นอน (uncertainty) ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต โดยการปรับปรุงแผนที่ภัยเป็นประจำ

การประเมินการเปิดรับภัย (Exposure Assessment)

การวางผังช่วยลดความเสี่ยงจากภัยต่างๆ ได้โดยลดการเปิดรับภัยของสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ ที่มีแนวโน้มประสบภัย การวางผังจำเป็นจะต้องกำหนดกฎระเบียบทั้งการกำหนดห้ามก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง หรือการกำหนดให้มีการใช้โครงสร้างที่มีความปลอดภัยและเหมาะสมกับภัยในพื้นที่

การประเมินความเปราะบาง (Vulnerability Assessment)

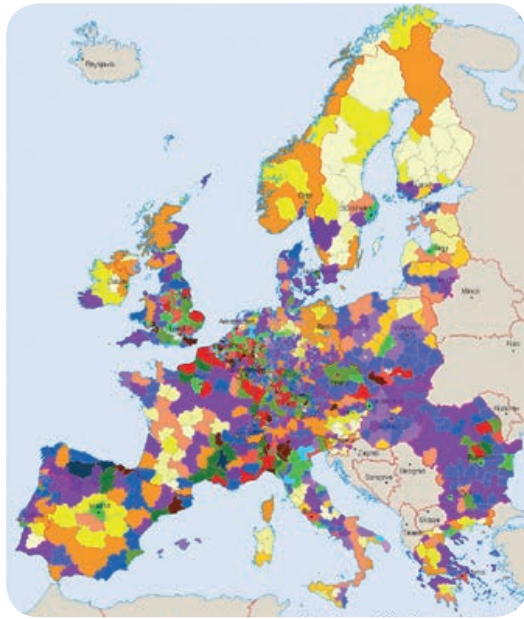
แผนที่แสดงความเปราะบาง (Vulnerability map) ช่วยในการกำหนดแนวทางการวางผังสำหรับอนาคตได้อย่างเหมาะสม การประเมินความเปราะบางช่วยให้เข้าใจว่าแต่ละพื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติแตกต่างกันถึงแม้ว่าจะเป็นภัยแบบเดียวกัน ซึ่งปัจจัยสำคัญในการประเมินความเปราะบาง คือ ลักษณะทางสังคมและโครงสร้างประชากรในพื้นที่ ปัจจัยด้านสภาพที่อยู่อาศัย และปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินรวมถึงปัจจัยด้านศักยภาพในการปรับตัว

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

การประเมินความเสี่ยงทำให้นักผังทราบว่าพื้นที่ใดมีความเสี่ยงจากภัยประเภทใดบ้าง ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการลดความเสี่ยงได้ นอกจากนี้ อีกส่วนที่สำคัญคือ การกำหนดระดับความเสี่ยง เพื่อระบุว่าพื้นที่ใดมีความเสี่ยงสูง (Hot spot) ซึ่งแผนที่ความเสี่ยง (Risk map) เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการประเมิน และการวางผังในระดับต่างๆ

ตัวอย่างการประเมินความเสี่ยงจากภัยหลากหลายประเภท (Multi-risk assessment) ในทวีปยุโรป

โครงการ European Spatial Planning Observation Network (EPSO) ได้ทำการศึกษาผลกระทบเชิงพื้นที่และการจัดการภัยธรรมชาติและภัยจากเทคโนโลยีในภาวะปกติและที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับภูมิภาคและจัดทำเป็นแผนที่ความเสี่ยงจากภัยหลากหลายประเภทโดยใช้ข้อมูลการประเมินภัยต่างๆ ทั้งจากธรรมชาติและจากเทคโนโลยี (เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง ไฟป่า ภัยจากโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์) ร่วมกับข้อมูลความเปราะบางของประชากรและพื้นที่ที่เปิดรับภัย (เช่น GDP ความหนาแน่นของประชากร) รวมทั้งข้อมูลขีดความสามารถในการรับมือ (เช่น ด้านการเงิน ด้านสังคม วัฒนธรรม) ซึ่งในการประเมินความเสี่ยงได้กำหนดค่าของระดับความเสี่ยงในภาพรวมไว้ 9 ระดับ

legend of risk maps		Degree of vulnerability				
Intensity of hazard x	1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7
2	3	4	5	6	7	8
3	4	5	6	7	8	9
4	5	6	7	8	9	10
5	6	7	8	9	10	

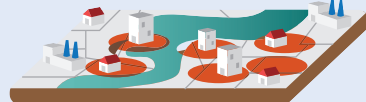
ที่มา :
Fleischhauer
et.al., 2005

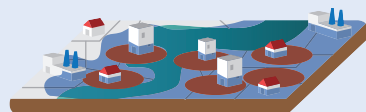
การประเมินภัย
(Hazard Assessment)

การประเมินการเปิดรับภัย
(Exposure Assessment)

การประเมินความเปราะบาง
(Vulnerability Assessment)

การประเมินความเสี่ยง
(Risk Assessment)

แนวทางและเครื่องมือการวางผังตามแนวทางการปรับตัวฯ

การกำหนดแนวทาง/ วัตถุประสงค์ ของการวางผัง

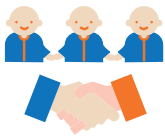

การวางแผน/ผังเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ควรพิจารณาเงื่อนไขต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมหรือธุรกิจที่มีแนวโน้มจะขยายตัว และลักษณะโครงสร้างประชากรในอนาคต ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ รวมถึง ข้อมูลสภาพภูมิอากาศระดับพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นมีส่วนสำคัญ ที่จะช่วยลดความเสี่ยงและผลกระทบในอนาคตได้

การกำหนดแผนอย่างยืดหยุ่น โดยกำหนด/มาตรการดังต่อไปนี้

- มีประโยชน์ร่วม (no-regret strategies) เช่น การปรับปรุงมาตรฐานอาคารเพื่อป้องกันสภาพอากาศร้อนจัด และยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการใช้พลังงานจากเครื่องปรับอากาศได้
- สามารถปรับปรุง/แก้ไขได้ (reversible strategies) หากจำเป็น เช่น แนวพรางกันน้ำที่สามารถขยายแนวได้ ถ้าหาระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต
- มีการกำหนดระยะเผื่อเพื่อความปลอดภัย (safety-margin) เข้าไปในการวางผังหรือการออกแบบจากค่าปกติ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การวางแผน แบบบูรณาการ

เป็นกระบวนการวางแผน/ผัง โดยการมีส่วนร่วมจากทั้งนักผังและผู้เชี่ยวชาญรายสาขาที่เกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในแง่ของการสร้างความตระหนัก การสนับสนุนการพัฒนากระบวนการรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในพื้นที่ และเพื่อให้ผังเมืองสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนในอนาคตได้ การวางผังจะต้องพิจารณาการกำหนดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในระยะยาวควบคู่ไปกับโครงการระยะสั้นที่ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมาย

การวางแผน โดยจัดให้มีพื้นที่โล่ง

พื้นที่โล่งมีบทบาทสำคัญกับเมืองมาก ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์เพื่อการพักผ่อนนันทนาการ การรักษาคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมและบริการจากระบบนิเวศ (เช่น ช่วยดูดซับมลพิษทางอากาศ และช่วยเก็บกักคาร์บอน) พื้นที่โล่งยังมีบทบาทสำคัญช่วยลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ช่วยในการไหลเวียนของอากาศ ช่วยลดอุณหภูมิของเมือง และลดโอกาสในการเกิดอุทกภัย โดยช่วยเก็บกักน้ำฝน เป็นต้น ดังนั้น การวางแผนพื้นที่โล่ง จึงควรมุ่งเน้นการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สีเขียวทั้งในและนอกเขตเมืองลดการสูญเสียพื้นที่เก็บกักน้ำและพื้นที่รับน้ำตลอดจนเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำในเขตเมือง

การวางแผนการใช้ พื้นที่อย่างเหมาะสม

การกำหนดข้อห้ามก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเกิดภัย การกำหนดให้อาคารต้องยกพื้นสูงเพื่อรองรับการเกิดอุทกภัย การกำหนดลักษณะและที่ตั้งของเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นเพื่อลดผลกระทบของการเกิดปรากฏการณ์เกาะความร้อนในเมือง (urban-heat island) การกำหนดเส้นทางอพยพในกรณีเกิดภัย ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางสำคัญของผังเมืองรวมทั้งจะช่วยให้การลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศได้

การออกแบบเมือง และการวางผัง ระดับโครงการ

ควรพิจารณาข้อมูลความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศในทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผน โดยมีผังเมืองเฉพาะและการจัดรูปที่ดิน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการบูรณาการประเด็นด้านการปรับตัวเข้าสู่การดำเนินการในระดับพื้นที่ เช่น การจัดรูปแบบ/ผังที่ตั้งอาคารที่ไม่กีดขวางเส้นทางไหลของน้ำเพื่อลดความเสี่ยงจากอุทกภัย หรือไม่กีดขวางการไหลของลมเพื่อลดความเสี่ยงจากปรากฏการณ์เกาะความร้อน หรือการกำหนดเส้นทางต่างๆ สำหรับการอพยพในกรณีที่เกิดภัย

โครงการสนับสนุนการจัดทำแผนการปรับตัวต่อผลกระทบ
จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติการจัดการความเสี่ยง
(Risk based National Adaptation Plan Project: Risk-NAP)
องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)
Email: giz-thailand@giz.de
Tel: 02-298-6588 | www.thai-german-cooperation.info

สถาบันการวางแผนภูมิภาคและการวางแผนเชิงพื้นที่
มหาวิทยาลัยสตูดการ์ต ประเทศเยอรมนี
E-mail: info@ireus.uni-stuttgart.de

กรมโยธาธิการและผังเมือง
218/1 ถนนพระรามที่ 6 แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
E-mail: webmaster@dpt.mail.go.th
Tel: 02-299-4000

กองประสานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)
E-mail: ccmcpolicy@onep.go.th
Tel: 02-265-6692 | www.climate.onep.go.th

ข้อมูลเพิ่มเติม (QR)